

שיעורים בספר הזוהר
על התורה והמועדים

חג הסוכות

סוד ט"ו לשביעי

סוד ענני הכבוד

סוד האושפיזין

מאת הרב יצחק לאווי

גליון ד – סוכות תשפ"א

גליון זה הוקדש על ידי ידידי הרה"ח ר'
שמעון דב ברנדסדורפר שליט"א

להצלחה בכל העניינים

עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו"''

לשמיעת וצפיה בשיעורים, וכן לשאר שיעורים וכתבים,
ולהרשמה לקבלת עדכונים שבועיים באימייל

yitzchoklowy.com

תוכן

מאמר א: חמשה ועשור ושביעי	6
כל מדרגה מתעוררת בדרכו	6
עשור בכנסת ישראל חמש במלך	6
חמישי הוא שביעי	6
השביעי מעטר את המלך	6
סוד הזמן - ובחמשה עשר יום לחודש השביעי	8
ד סוגי העמידה בין יום כיפורים לסוכות	8
קביעת זמני המועדים וקדושתם וקדושת זמן חג הסוכות	9
כל מדרגה לפי דרכו הוא מתעורר	11
בירור דרכי התכללות והתבדלות	12
גם הזמנים יש להם מידות השייכות אליהם	13
חמשה עשר הוא צירוף חמשה ועשר	14
החמישי הוא גם השביעי	16
מאמר ב: ענני הכבוד בזכות אהרן	19
שלשת מתנות על ידי שלשת אחים	19
הסתלקו באר במיתת אהרן ומרים ועננים וחזרו בזכות משה	19
אהרן התקשר בעננים כל יום	20
להראות עצמו יושב בצל השכינה	20
במיתת אהרן נסתלק ענן ימין ועמו שאר העננים	20
היושב בארץ הנגב בצד ימין	20
היוצא מצל השכינה הוא עבד ככנעני	21
אליעזר יושב בצל השכינה ונכנס לכלל ברוך	21
בסכת חסר הוא ענן אחד דאהרן שכולם קשורים בו	21
זכות אהרן מביא שבעה ענני הכבוד לסוכה	25

- 25 זכר ענני הכבוד הוא המשכת השראת המדבר בזכות שלשה אחים.....
- 28 המשכת עננים בחזרה בימינו כמו אחר מיתת אהרן.....
- 28 המן במדרגת משה שהוא תורה משמים.....
- 29 ענני הכבוד בזכות אהרן שהוא אהבת ענן הקטורת.....
- 30 באר בזכות מרים שהיא באר מים חיים.....
- 31 התכללות מן ובאר ועננים.....
- 32 אהרן כולל איתו כל שבעת העננים – יומם יצוה י"י חסדו.....
- 34 לצאת מכלל עבד ארור לכלל האזרח בישראל.....
- 36 מאמר ג: זכרתי לך חסד נעורייך.....
- 36 חסד נעורייך האהבה המאיר על השכינה.....
- 36 אברהם וחמשה צדיקים דרים עם היושב בסוכה.....
- 36 רבי אבא אמר אברהם וחמשה צדיקים ודוד.....
- 36 בסכת תשבו לאושפיזי ישובו בסוכות לבני עלמאה.....
- 37 סדר כניסת רב המנונא לסוכה.....
- 37 חייב לתת מלחמו לעניים.....
- 37 קריאת האבות על מי שאינו נותן לעניים.....
- 38 יתן לאושפיזין בתחילה.....
- 38 ברכות האושפיזין למי שמשמח לאורחים.....
- 40 זכרתי לך חסד נעורייך – סוד האושפיזין.....
- 40 חסד נעורייך אהבת כלולתיך הם ענני החסד.....
- 41 אם האושפיזין הם הספירות או הצדיקים.....
- 42 דברי רבי אבא ודברי רבי אלעזר.....
- 44 הזמנת רב המנונא.....
- 45 מקור התחלקות האושפיזין לימים.....
- 45 חיוב הזמנת אורחים ממש שהם מרכבה לאושפיזין העליונים.....

שיעורים בספר הזוהר על התורה – הרב יצחק לאווי | סוכות תשפ"א | 5

מאמר א: חמשה ועשור ושביעי

זוהר פרשת אמור, חלק ג קב, ב

כל מדרגה מתעוררת בדרכו

[א] בחמשה עשר יום לחדש השביעי וגו'.

ר' יוסי שאיל לר' אבא, אמר ליה: הני חמשה עשר יום מאי קא מיירי?

אמר ליה: ודאי רזא יקירא הוא.

תא חזי: בין לעילא בין לתתא, כל חד וחד בארחיה נטלא ובארחיה יתבא ובארחיה אתער ועביד מה דעביד.

עשור בכנסת ישראל חמש במלך

[ב] האי עשור מכנסת ישראל אינון, ויומא עשיראה בעשיראה קיימא, ועל דא (שמות יב) בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה וגו'. והאי יומא דילה הוא, וחמשה יומין אחרנין דמלכא הוא, ההוא יומא דעלה, בגין דבדרגא חמישאה ביה יתיב מלכא בכורסייא.

ובכל אתר בעשור דמטרוניתא הוא, חמשא עליהו דמלכא הוא, ההוא יומא דאתי עלה, בגין כך חמשה יומין מירחא לאורייתא.

חמישי הוא שביעי

[ג] ואי תימא שביעאה, בזמנא דתרין אבהן משתכחי ביה דהא מלכא בהו וכדין מתעטר בכלא, וחד מלה שביעאה וחמישאה.

השביעי מעטר את המלך

[ד] תא חזי: חמישאה דיליה הוא ודאי כמה דאתמר. וכדין נהיר אבא לאמא ואתנהירו מניה חמשין תרעין לאנהרא לחמישאה ואי תימא שביעאה, בגין

דמלכא בשלימו דאבהן ועטרא ירית משביעאה כמא דכתיב (שה"ש ג) **צאינה וראינה בנות ציון וגו'**, ועל דא בשביעאה הוא יומא דמעטרא מלכא בעטרוי, וכדין ירית מלכא לאבא ואמא דמזדווגין כחדא, ועל דא כלא בחד תלייא.

מקורות ומפרשים

אור יקר אמור סימן י"א

סוד הימים שבין יו"ב לסוכות: שער הכוונות לסוכות דרוש ג'.

סוד ה' על י' : עץ חיים שער ל"ו פרק ב' (עי' רמ"ז כאן וצ"ע שענין ההוא שייך רק לפסח ומה עניינו לחג הסוכות ושבועות ובכלל הלשון המובא שם לא מצאתי בזוהר).

סידור עם דא"ח שער חג הסוכות ד"ה להבין שורש ענין הסכות.

סוד הזמן – ובחמשה עשר יום לחודש השביעי

ד סוגי העמידה בין יום כיפורים לסוכות

א] לעמוד בין יום הכיפורים לחג הסוכות עמידה כרונולוגית הוא, אפשר להסתכל בלוח ולראות שם ארבעה משבצות ריקות בין יום הכיפורים בעשירי לתשרי ובין חג הסוכות בחמשה עשר בו, כמו מחכים להגיע אל החג. הרי בה עמידה של המשך נביעה, כי אין יום הט"ו יכול להקדים ליום העשירי, וכל הימים י"א י"ב י"ג י"ד הרי הם הולכים ומביאים את הזמן מן הי"ה.

ב] עמידה תורנית שכלית הוא, אפשר לקרוא בתורה בפרשת המועדות שבתורת כהנים ולעקוב אחרי הגיון סדר מקראי קודש אשר תקראו אותם במועד. שהם מתחילים מן החודש הראשון עוברים בשבעה שבועות של העומר ומגיעים לחודש השביעי, ומונים שם ביום הראשון מקרא קודש ובעשור יום הכיפורים ובחמשה עשר יום לחודש חג הסוכות. כשם שיש סדר בזמנים עצמם כך יש הגיון פנימי לכל פרשה כיצד כל פסוק נובע מן הפסוק הקודם לו ולא היה יכול להקדים אליו, וכך יש לדורש בתורה לראות את הגיון הסדר כיצד מן הפסח נובע העומר וממנו נובע החודש השביעי וכיצד מראשון שבו נובע עשור שבו עד שנובע חמשה עשר שבו. והמתבונן יראה בריווח שבין הפרשיות מקום אוויר פנוי שהוא הזמן שבינתיים, כין אין נביעה הגיונית דחוסה לעולם זה מתוך זה אלא ריווח מתבונן ביניהם והוא שמביא את השני מתוך הראשון. האוויר הזה שבין פרשת אך בעשור לבין פרשת בחמשה עשר הוא הימים שבינתיים.

ג] עמידה מעשית היא, שכן כל העושה את מצוות החודש השביעי כמו כל שאר המצוות יודע שאין המצוות מצטמצמות לזמנם בלבד כי בהכרח יש להם פעולה של הכנה קודמת אליהם. כשם שאין צום בעשור יכול להתקיים בעשור בלבד שהרי בהכרח אדם אוכל ושותה בתשיעי וצם בעשור, ולפיכך בפירוש כתוב בתשעה בחודש תענו ופירשו שכל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה תשיעי

ועשירי. כי הסתכלות המעשית מרחיבה את הזמן לכדי זמן השייך לפעולה ולא לחובת המעשה בלבד. כך ולקחתם לכם ביום הראשון ובסוכות תשבו שבעת ימים בהכרח מחייב ימים שלפניהם לצאת ולהביא את הפרי ולבנות את הסוכה, והרי זה המעשה הוא המעשה שאחר מצוות העשור, ולפיכך הוא פעולת הימים שבינתיים שבונים את הסוכה ומביאים את ארבעת המינים מן העשור אל החמשה עשר.

[ד] עמידה רוחנית הוא. שכן כל מילה בתורה ובעולם רומז הוא בסודו אל מדרגות פנימיות שהם הסתכלויות רבות באלוהות אשר כללם לפי דרך הקבלה עשר ספירות. ואין זמני המועדים מקריים אל עניינם אבל הזמנים בעצמם נושאים תוכן של האורות אשר הימים האלה מגיעים אליהם. כשם שיש לקרוא ולעיין בסוד המילים חג הסוכות כך יש לקרוא ולעיין בסוד המילים ובחמשה עשר יום לחודש השביעי, אשר מילים אלה בעצמם, כמו הזמן שלהם, כמו התורה שלהם, כמו המעשים שלהם, מגיעים אל סודות האלה שהם דרכי השגת האל לפי כל התגלויותיו התלויות בכל הדרכים הללו.

קביעת זמני המועדים וקדושתם וקדושת זמן חג הסוכות

[ה] פעמים מספר נשנו פרשיות המועדים בספר התורה וכל פרשה מהם סובב על ציר אחר. פרשת פנחס קובע את המוספים וכל שאר פרטי המועדים המנויים בו סובבים על זה. פרשיות כי תשא משפטים סובבים על הברית בין ישראל ל"י ועבודת הקציר והאסיף ופרטי המועדים שבו סובבים על זה. פרשת ראה סובבת על החיוב לעלות ולהקריב במקום אשר יבחר בלבד וכל פרטי המועדים שבו סובבים על זה. בכל פרשיות אלה לא נמנו במפורש ובאופן מדויק תאריכי המועדים. והיינו חושבים שאפשר לקיימם בכל זמן המתאים להיות זמן אסיף או אביב או קציר. באה פרשת אמור וקבעה מועדי ה' מקראי קודש אלה הם מועדי, אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקרו אותם במועד. כאן קבע הכתוב מועדים מדויקים לכל החגים, וסידרם כל אחד ביום ובחודש שלו, בחודש הראשון בחודש

השביעי בעשור בחמשה עשר וכן הלאה. אם כן כאשר נרצה לעמוד על סוד זמני המועדים בעצמם עוד בטרם נבוא אל סוד מצוותיהם ודרכיהם, עלינו להתעמק בפרשה זו הקובעת את כל מועדיהם וזמניהם בפרטיות ובדיוק ועומדת על כך.

[ו] העניין ביארנו במקומות מספר, כי כמה סוגי קדושות הם בקדושת המועדים. שיש בהם קדושת הזמן עצמו, ויש בהם קדושת המצוות והעבודות הנעשים בהם. והאריז"ל ביאר בכל אחד מהם הארות מיוחדות ברוב השבתות והמועדים, כיצד מדרגה מיוחדת מכח קדושת היום ומדרגה נוספת מכח התפילות והמצוות והעבודות השייכות להם. ושורש ההבדל כי היום איננו מה שהאדם פועל בעבודתו, אלא את התחושה וההארה שהוא מקבל מלמעלה מאליו כאשר הוא קם בבוקר והנה הוא יום. וככה נקראים המועדים ימים טובים. לא מצוות טובות בלבד אבל גם הימים שבהם טובים. ימים טובים יותר משאר ימות השנה אשר היום שלהם יום פשוט ורגיל. היום עצמו של המועד קדושה והארה יתירה בו. ואין צריך לעשות כלום לזכות לקדושה זו אלא להתעורר בבוקר לאותו היום.

[ז] מכל המועדים נתייחד זמן חג הסוכות ששמחת היום בולטת בו יותר. שכן בפסח למדנו כי באותו היום יצאנו ממצרים וכתוב ושמרתם את היום הזה. ובחג השבועות קבלנו כי בו ביום ניתנה תורה. אך בסוכות לא למדנו ולא קיבלנו שום מאורע שהתייחדה ליום החמשה עשר לחודש השביעי. אם כן אין סיבה לקביעת המועד הזה בזמן הזה אלא סיבה השייכת ליום בעצמו, אשר החמשה עשר בשביעי מתאים ומיוחד באותו האור ואותו המדרגה שנקרא חג הסוכות. ראוי אם כן להתחיל את עיון סודות חג הסוכות לא מן המילה חג הסוכות, אלא תיכף מן המילה הראשונה בפסוק ובחמשה עשר יום לחודש השביעי, להבין מהו היום החמשה עשר ומהו החודש השביעי שהגיע אליהם חג זה. ואם נבין סוד חמשה עשר בחג הסוכות נוכל להבין מזה גם את עניינו לשאר החגים, שהרי גם חג הפסח נקבע ליום חמשה עשר בחודש. ואילו היה זה בפסח בלבד היינו אומרים אין זה כי אם מקרה שבו ביום יצאו ממצרים. אבל משראינו שגם בחג הסוכות נקבע ליום ה'ט"ו, סימן שיש כאן ענין נפרד במהות יום ה'ט"ו בנוסף למה שבו ביום

יצאו ממצרים, ואדרבה ייתכן שמצד אותו ענין עצמו יצאו ממצרים באותו היום. ואם כן כשם שחג הסוכות הוא תלמידו של חג הפסח בהיותו זכר ליציאת מצרים, כך ילמד פסח מן הסוכות בסוד הזמן עצמו שבו. (כעין כ"ז בפירוש הרמ"ק).

כל מדרגה לפי דרכו הוא מתעורר

ח] **שאל רבי יוסי לרבי אבא.** במה מדבר פסוק זה? בוודאי ידעתי פירוש המילות שבו, אבל על מה הוא באמת מדבר, כשם שיש שאלה בנגלה במאי עסקינן, על איזה ענין שאפשר לכלול במילים אלה מדברת המשנה, כך יש שאלה בנסתר במאי קא מיירי, באיזה בחינה מן הבחינות האפשריות לדבר בהם מצד המושגים האלה עוסק הפסוק?

ט] **ענה לו רבי אבא,** וודאי יפה שאלה זו ואין רוב העולם עומדים עליו, שאלה עמוקה ורוי יקר נמצא בדברים הללו. אך תחילה עלינו לחזור על כלל הדבר. דע שכל המדרגות העליונות מדרגות מדרגות הם ודרכים דרכים הם. לא בדרך אחת יוצאים אל העליון אלא בשבעה דרכים ושבעים פנים. אין יום דומה לחבירו ואין שעה דומה לחברתה ואין בחינה דומה לחברו. כפי שאין פרצופיהם של בני אדם שוות כך אין דעותיהם של בני אדם בידיעת האלוהות שוות, וכל אלה הידיעות נובעים מאספקלריות שונות באמיתת התפשטות האלוהות על כל הדרכים האלה.

י] וכל מדרגה ודרך מאלה הדרכים, כל אחד לפי דרכו הוא מקבל הארה, ולפי דרכו הוא יושב בעצמותו, ולפי דרכו הוא מתעורר, ולפי דרכו הוא פועל פעולתו. כשם שהוא למעלה כך הוא למטה. יש לך אדם המתעורר מדברי תורה בסגנון מסוים בלבד, תמיד על ידי אותו הדרך תתעורר נפשו, ועל ידי אותו הדרך תתקיים נפשו בהתעוררותו, ועל ידי אותו הדרך יוכל לפעול את פעולתו. ואין אדם יכול להתעורר ממה שמתעורר חבירו כי כל אחד בדרכו הוא פועל. ואם ירצה חבירו להשפיע עליו ולהגיע אל נפשו לא יוכל להגיע אליו אלא אם ידבר אליו כפי הדרך שמעורר אותו. ואם לא ידע להיות חכם הרזים המדבר לפי דרכו בהכרח לא

יעורר אותו ולא יוכל לקבל פעולתו. ואפילו אם בדבר אחד יטה מן הדרך שבו חברו מתעורר מיד יצא מגיעה בנקודת נפשו ויהיה מבחוזן, ואם יפעל לא יהיה זה מתוך רצון אלא מתוך כפיה. כמה צריך האדם ללמוד את כל דרכי בני אדם למען ידע לעורר ולהתחבר בכל אחד כפי דרכו.

[יא] ממש כשם שהוא למטה כך הוא למעלה. כאשר מדברים אנחנו אודות הגעה אל השגות עליונות לפי כל המידות שבהם גיוון הא"ס את הופעתו לפי אלפי אלפים דרכים שונות כחול אשר על שפת הים וכשערות שעל הראש והיורדים על הזקן וכהמון כוכבים. הרי כאשר מבקשים לגעת במידה מסוימת חייבים לדעת להשתמש באותו הסגנון ובאותו השפה ובאותו הדפוס שבו המדרגה הזו קיימת ופועלת. ואם עוזבים אפילו דבר אחד ומניחים שהשפה הכללית יעורר אותה, לא תגיע ולא תעורר את פנימיותה.

בירור דרכי התכללות והתבדלות

[יב] הערה. משהזכרנו את התחלקות הדרכים והתעוררות כל אחד לפי דרכו עלינו לעורר משני טעויות והם טעות ההתכללות השטחית וטעות ההתבדלות השטחית. יש טועים לחשוב מאחר וכל המידות כלולות זה בזה, בוודאי בעל הסוד כלול מבעל הפשט ובעל הפשט כלול מבעל הסוד, אם כן אין לנו סיבה לבקש להתייחד בדרך מן הדרכים ובמידה מן המידות. הרי מכל אחד ניקח לעבוד את י"י והכל שווים לטובה. מידה זו היא מידת חסרי הדעת, שכן אם ישנו מושג של 'עומד על דעתו' אין זה אלא ההכרה מה הם הדרכים שמעוררים אותו ומה הם הדרכים שאינם מדברים אלי. והמכיר את זה, שנאמר בלשון הקבלה המכיר את שורש נפשו משורשה, הרי ילך לבטח דרכו ולא ייכשל כי הדרכים המיוחדים לכל נפש וודאיים הם ופועלים תמיד. ואילו הנמצא בקטנות הדעת וטרם עמד על דעתו, הנה בהכרח יאמין בהתכללות ויקח את המועיל לו מכל דרך, ועל דרך שאמר האריז"ל שמי שאינו יודע באיזה נוסח עליו להתפלל יתפלל בנוסח הכולל. ואין זה לכתחילה אלא דיעבד כי וודאי עדיף להכיר את מקומך כי תפלה זו עולה בדרך

ישרה ובטוחה הרבה מן התפלה הפועלת בדרך כלל בלבד [וזה הסוד נקרא ברעיא מהימנא אמונה בדרך כלל שהוא בחינת הנוק' ואמונה בדרך פרט שהוא בחינת הז"א והוא מצוות דע את אלהי אביך]

יג] מאידך גם אין לשכוח את פירוש ההתכללות האמיתי. כי ההתכללות שבטעות הקודם אינו באמת התכללות צדדים שונים אלא הוא העלמה של יחוד כל הצדדים והשטחיתם לכדי הנקודה המוסכמת על כולם, שהוא אכן נצרך במדרגות הקטנות אבל אינו דעת אמת. אבל כמו שאין לטעות בזה כך אין לטעות בטעות ההיפכית. שלפעמים אדם עומד על דעתו. ואם ידע למשל שדרכו נוגעת יותר בתורה שכלית מאשר בתפלה ורגשיות, הרי ישכח לגמרי מן החלק האנושי שמתקיים בלב ובתפלה, ואפילו כאשר ישנם ימים המוקדשים בעיקר לתפלה כמו ימים נוראים יקח תחת המחזור את הספר עיון שלו וישכח בכלל את התפילה. זו אינו עמידה על דעתו אלא טעות של מי שמכיר את השער שלו ושוכח להיכנס דרכו אל הכל. ואדם כזה הוא בעל מום, דומה למי שהבין שעיקר כוחו הוא בפיו למשל ולפיכך עקר את רגליו וסימא את עיניו שהרי אני עיקר כחי בפה. בעל דעת אמיתי יודע שוודאי אני עיקר כחי במידה זו, אבל האמת היא תמיד שלימה כלומר כלולה מן הכל. ועל ידי מידה זו בטוח אני שאוכל להיכנס דרכה גם לשאר המידות, אשר כולם יאירו בדרך התכללותם במידה זו. ונאמר למשל על ידי העיון שלו דווקא יוכל להיכנס אל התפלה בהשתפכות הנפש כי זהו השער המעורר את נפשו. וכך יוכל להיכנס אל כל הדרכים האנושיות כולם שהם בעצמם כל מידות האלוהות כולם המופיעה לפי כל הדעות כי אל דעות הויה.

גם הזמנים יש להם מידות השייכות אליהם

יד] ונחזור אל הענין. לפי שכל מדרגה בדרכה היא מתעוררת, לפיכך הבחנת המדרגות נוגעת עד לפרטים הכי פשוטים כמו קביעת התאריך של החג. כי גם התאריכים כמו התחלקות השנה לחדשים ולימים בתוך החדשים. או התחלקות הימים לשבתות וימי השבת, הרי הם בעצמם נושאים תוכן של מידות שונות. הרי

יש לך אדם שהוא במידתו של אברהם אבינו שמתעורר בבוקר ובבוקר הוא זמן הארתו. ויש לך אדם כמו יצחק שעיקר הארתו בין הערביים בשעת המנחה. ויש לך אדם כמו יעקב הער כל לילותיו ומוצא בהם את עיקרי טעמי תורה. ואם נרצה לקיים חיים בבחינת חסד בוקר אברהם אחרי הצהריים הרי לצחוק ייחשב לנו. כי לא זה הוא מקומו של המידה הזאת ולא תפעל באופן נכון בזמן הזה. כי היופי של העולם הוא כאשר הבוקר באמת מאיר כמו בוקר והערב כמו ערב. ולכן אפילו בקביעת זמני החגים יש לעמוד מהו החמשה ומהו העשר ומהו החודש השביעי שכך נבין איך הזמן הזה בעצמו מביא את הענין הנקרא חג הסוכות. כפי שהמתבונן בדקות הענין יראה כיצד הבוקר מביא את תפילת השחרית של אברהם אבינו.

חמשה עשר הוא צירוף חמשה ועשר

טו] כאשר מסתכלים אנחנו על התאריך הזה 'בחמשה עשר', רואים אנחנו כי היא מורכבת משני מספרים. חמשה ועשר. וכאשר חוזרים אנחנו בפרשה רואים אנחנו כי אכן העשר הזה אינו סימן בחלוקת המספר בלבד, אלא באמת העשר הזה קבע יום קדוש לעצמו. אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא. ואכן כך הוא סדר הצטרפות הבנין המגיע עד חג הסוכות. אשר מקודם מתחילים בתחילת החודש באחד, עד לעשור, ומשם לחמשה שעם העשור. מילת עשור מבטאת שאינה היום העשירי בלבד, אבל יש בה מהות של עשירות, שאפשר לומר שהוא כולל את כל עשרת הימים, וכפי שאכן למדנו שעשרת ימים אלה יחידה אחת של ימים הם עשרת ימי תשובה, ודברים אלה הם כמעט פשוטו של מקרא למי שעוקב אחרי תחושת הימים המצטרפים בפסוקים אלה מן היום האחד ועד היום העשור.

טז] אם לא תאמינו כי אכן חמשה עשר מורכבת תמיד מחמשה ועשור המתחיל מן האחד, מביא לך רבי אבא כי גם בניסן הופיע המבנה הזה עצמו. הרי משה עומד ביום הראשון של החודש הראשון ומזהיר בעשור לחודש הזה ויקחו לכם

איש שה לבית אבות שה לבית. ומתי נאכל השה הזה, ביום חמשה עשר של החודש הראשון. אם כן גם חמשה עשר של פסח הוא מורכב ממקח הקרבן פסח בעשור, וחמשת הימים המצטרפים אליו המאפשרים קיום החג ביום חמשה עשר. ואם פסח וסוכות כך יש למצוא שגם חג השבועות כך הוא. חישב רבי אבא כי מיום תחילת החודש שמקביל שם לעשור, הם חמשה ימים בינה ובין קבלת התורה שהוא היחוד ביום השישי חג השבועות. [ומה שאין שם עשר שלימים קודמים אליה אפשר לפי שכבר קדמה עבודה זו בכל ימי הספירה].

יז] **אמר רבי אבא**, בכל אתר עשור דמטרוניתא הוא. בין בניסן בין בתשרי סוד אחד יש להם. כי אם נרכיב את המספרים האלה על המספרים השייכים אל הספירות, נדע כי וודאי העשור היא הספירה העשירית היא השכינה מידת המלכות. אשר היא כוללת בעצמה כל העשר ולפיכך עברנו כל עשרת הימים עד שהגענו אליה. ויציבא מילתא למתבונן בסדר העבודה כי וודאי תחילת העבודה בכל מקום מן השכינה מהכרת נוכחות הויה הנקרא קבלת עול מלכותו, וכנדרש בזוהר בכל המקומות כי בזאת נבוא אל הקודש. ולפיכך בכל פעם שישנה התחלה של כניסה להשגת אלוהות מתחילים מן המלכות שהוא העשור, והתכללותה בכל עשרת הספירות.

יח] ומי שקנה את מידת המלכות, מיד המלך העליון הוא הז"א מגיע לישוב על כסאו שהיא השכינה. כי בכל פעם שמתעוררת השכינה תיכף מתעורר הקב"ה להתייחד בה בסוד כל הבא לטהר מסייעים אותו וזה חוק הבריאה שאין התעוררות הנוקבא לריק לעולם וקרא כתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע. וכאשר נרכיב גם את זה על מספרים השייכים אל הספירות נוכל לקרוא למלך המתיישב על הכסא חמשה. ולמה, כי עיקר הז"א ספירת התפארת. וכאשר מתחילים אנחנו מלמטה כסדר העבודה ומונים חמשה מדרגות מלכות יסוד הוד נצח תפארת, הרי התפארת החמישי. וחמישי הזה בא ומופיע על העשר, וייחוד זה הוא גופו של חג, הדא הוא דכתיב ובחמשה עשר יום חג.

[ט] ואל תקשה עלי הייתכן שהמדרגה הפחותה יותר שהיא ספירת המלכות תיקרא בשם המספר הגדול יותר שהוא העשר, ומדרגה העליונה יותר שהוא הז"א ייקרא בשם המספר הקטן יותר. כי וודאי מאן דאיהו זעיר איהו רב. כי רוב הכמות של התחתון אינו מגיע למעט האיכות של העליון. ולכן כאשר מבינים את המספרים האלה שהם על סדר העליה מלמטה למעלה יודעים וודאי כי העשור שהתחלנו בה קטן הוא מן החמשה המופיע עלינו. ובסגנון עמידת פרצופי האריז"ל – כל עשר ספירותיה של הנוק' אינם מגיעים אלא עד חצי תפארת של הז"א.

[כ] ולפיכך כאשר כתוב בחמשה עשר יום אין הפירוש רק 'ביום החמשה עשר'. אלא פירושו גם שמכל חמש עשרה ימים אלה מצטרפת החג של היום הט"ו. כי באמת בעשרת ימי תשובה בנינו את בנינה של השכינה. עד שבעשור הושלמה והיתה יום הכיפורים. ובאמת בחמשה ימים שאחריה מופיע עלינו כל יום מדרגה אחת ממטה למעלה עד שנגועים אנחנו בעיקר התפארת ששם המלך והמלכה מתייחדים. והעומד על סוד הימים שבינתיים האלה יראה שאינם ימי עבודה וקבלת מלכות אלא ימי המשכת הופעת אור העליון עלינו מאליו, ואע"פ שיש בהם כמה טירדות של מצוה אין טירדות אלה נחשבים עבודה ולא עבודה רוחנית אלא הרוחנית מופיעה מאליה. ובסגנון האריז"ל האור פנימי של חסידים דאימא מופיע בימים האלה מאליה ואינה צריכה כוונה ומצווה.

החמישי הוא גם השביעי

[כא] עד כאן למדנו את סוד החמשה והעשר. אך הלא כל זה מתחולל גם בחודש השביעי. עלינו להזכיר כיצד כל זה נקרא גם שביעי ולא חמישי ועשר בלבד. [כך פירש ר' דניאל מט ונאה בעיני]. הלך רבי אבא וחישוב כי לפי סידור מספרי הספירות אפשר לקרוא לתפארת גם השביעי לפעמים, ולמה כי הלא התפארת באמת אינו ספירת התפארת בלבד אבל הוא כולל כל שש הספירות הסובבים אותו חג"ת נה"י. אם כן כאשר חושבים שוב מלמטה, יש לקרוא לכל הז"א בשם שביעי ולא בשם חמישי בלבד. אמר כי התפארת נקרא שביעי כאשר מתעטרים

בו האבות היינו חסד וגבורה הנקראים אברהם ויצחק, כאשר שניהם מתחברים ומתכללים בתפארת הכולל אותם נמצא הוא כולל את מספרם וכאשר הגענו עד למדרגה החמישית ממילא הגענו גם למדרגה השביעית. הרי בחמשה עשר לחודש השביעי.

כב] במהות קבלה זו שהתפארת מקבל ומתכלל מן הספירות שעליו נפתח לנו כבר להתבונן בכל סדר זה, שהרי אם אמרנו השכינה עושה את ההכנה בלבד והקב"ה שורה עלינו. יש לדעת שאין זה כל עיקרו של הסוד. אבל הנכנס לפני ולפנים יש לו לדעת גם כיצד להשרות במציאות זה הנקרא הקב"ה סדר הארה עליונה יותר, ולא תיגע בו השכינה בלבד במגע מעט אבל תקבל את שלימות קומת הארתו. כל קבלה שהז"א מקבל נקרא מה שמקבל מן החכמה ובינה שהם אבא ואימא. והנכנס לפנימיות הסוד זוכר תמיד להמשיך גם מאו"א אל הז"א בכדי שיתייחד עם הנוק' באור שלם יותר. ומשזכרנו את זה נוכל להוסיף כי לא התפארת החמישי בלבד הוא שביעי, אבל גם הוא נקרא שביעי מצד המידה הנקראת הרבה שביעית והיא הבינה, אשר אם סופרים מן המלכות נמצא היא שביעית אליה. ולפי שכל שפע הגדלות ממנה בא לכן כל המגיע אל החמישי גם אל השביעי מבקש להגיע, והיא באמת החודש השביעי לפי ששורש כל החודש הזה בבינה שממנה דין ראש השנה וממנה כפרת יום הכיפורים וממנה אהבת חג הסוכות.

כג] ופי סדר האריז"ל יש לומר עוד בחמישי ושביעי הזה, כי האריז"ל לימד שכל כוונות הימים מיום הכיפורים ועד שמיני עצרת הם המשכת ז' מיני חסדים מן האימא אל הזו"נ. והארה זו כמה אופנים יש בה אך כולם נפרטים לשבע. והנה הארה ראשונה היא הארת חסדים פנימיים דאימא שהוא הארת הימים שבין יום הכיפורים לחג הסוכות. אך הלא הם ד' ימים בלבד, ואפילו כאשר נספור את יום הראשון של חג עצמו לא יהיה בידינו אלא ה' ימים, וכיצד נכלול בהם ז' בחינות החסד. לפיכך לימד האריז"ל כי שני הבחינות הראשונות נעשים בערב יום הכיפורים בסוד כל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי, שלפי

שכבר באותו יום נגמרה כל מלאכת הנסירה שהוא הארת הגבורות כבר מתחילים החסדים להיכנס. ונמצא יש כאן חידוש כי החמשה ימים נהיו לשבעה ימים בסוד ערב יום הכיפורים שהוא יום כפול ומשולש, וממילא כאשר הגענו ליום הראשון של חג שהוא חמישי לעשור אליבא דאמת כבר הגענו לשביעי והוא החסד העליון משבעה חסדים אלה.

כד] אשרי היודע לפתות את השכינה במילים הקולעות אליה כל יום כפי המידה שמעוררת אותה באותו היום ובאותו השעה.

מאמר ב: ענני הכבוד בזכות אהרן

זוהר פרשת אמור, חלק ג קב. ב – קג. ב

שלושת מתנות על ידי שלשת אחים

[א] ובחמשה עשר יום.

[ויקרא כג, מב – מג] בַּסֶּכֶת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל-הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת:

לְמַעַן יִדְעוּ דְרֹתֵיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם]

רבי יהודה פתח: (במדבר כא) וישמע הכנעני מלך ערד. תנינן: תלת מתנן עלאין אזדמנו להו לישראל ע"י דתלתא אחים משה אהרן ומרים. מן בזכות משה, ענני כבוד בזכות אהרן, באר בזכות מרים, וכלהו אחידן לעילא.

מן בזכות משה דכתיב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים - מן השמים דייקא דא משה.

ענני כבוד בזכות אהרן, דכתיב (במדבר יד) אשר עין בעין נראה אתה יי' וגו', וכתיב (ויקרא טז) וכסה ענן הקטרת. מה להלן שבעה אף כאן נמי שבעה דהא בקטרת שבעה עננין מתקשרן כחדא. ועוד דאהרן רישא דכל שבעה עננין הוא והוא קשיר בשית אחרנין.

באר בגין מרים דהא היא ודאי באר אתקרי, ובספרא דאגדתא (שמות ב) ותצב אחותו מרחוק, דא הוא באר מים חיים וכלא קשורא חד.

הסתלקו באר במיתת אהרן ומרים ועננים וחזרו בזכות משה

[ב] מיתת מרים אסתלקת באר, דכתיב (במדבר כ) ולא היה מים לעדה, ובההיא שעתא בעאת באר אחרא לאסתלקא דהות שכיח עמהון דישראל. כד חמאת שתא עננין דהוו קשירין עלה אתקשרת היא בהו.

מית אהרן אסתלקו אינון עננין ואסתלקת עננא דבירא עמהון, אתא משה אהדר להו, הדא הוא דכתיב (תהלים סח) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות -

לקחת מתנות ודאי, אינן מתנות דהו בקדמיתא, באר ועננין. באר דא באר יצחק, עננין אלין עננין דאהרן.

אהרן התקשר בעננים כל יום

ג] אמר רבי יצחק: מפני מה זכה אהרן לדא, בגין דאיהו קשיר בעננין והוא אקשיר כל יומא ויומא לכלהו כחדא ומתברכאן כלהו על ידוי.

תא חזי: על כל חסד דעבד קב"ה בישראל קשיר עמהון שבעה עננין יקר. ואן קשיר להו, קשיר להו בכנסת ישראל דהא עננא דילה אתקשר בשיתא אחרנין ובכלהו שבעה אזלו ישראל במדברא. מאי טעמא, בגין דכלהו קשרא דמהימנותא נינהו.

להראות עצמו יושב בצל השכינה

ד] ועל דא בסכות תשבו שבעת ימים. מאי קא מיירי, בגין דכתיב (שה"ש ב) **בצלו חמדתי וישבתי**, ובעי בר נש לאחזאה גרמיה דיתיב תחות צלא דמהימנותא.

במיתת אהרן נסתלק ענן ימין ועמו שאר העננים

ה] תא חזי: כל אינן שנין דקאים אהרן הוו ישראל בצלא דמהימנותא תחות אלין עננין. בתר דמית אהרן אסתלק עננא חד דהוא ימינא דכלא וכד האי אסתלק אסתלקו כל שאר עמיה ואתחזיאו כלהו בגריעותא, והא אוקמוה דכתיב (במדבר כ) **ויראו כל העדה כי גוע אהרן**, אל תקרי ויראו אלא ויראו. מיד וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים, שמע דאסתלקו אינן עננין ומית תיירא רברבא דכל אינן עננין אתקשרו ביה.

היושב בארץ הנגב בצד ימין

ו] ואמר רבי יצחק: הכנעני מלך ערד יושב הנגב ודאי, וכד אתו אינן מאללין דשדר משה אמרו (שם יג) **עמלק יושב בארץ הנגב**, בגין לתברא לבייהו דהא עמלק תבר חיליהון בקדמיתא.

היוצא מצל השכינה הוא עבד כנעני

[ז] אמר רבי אבא: **וישמע הכנעני**, מאי קא מיירי הכא בתר דאסתלקו אינון עננין. אלא כנען כתיב ביה (בראשית ט) **ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו**. הכא אוליפנא מאן דאפיק גרמיה מצלא דמהימנותא אתחזי למהוי עבד לעבדי עבדין הה"ד (במדבר כא) **וילחם בישראל וישב ממנו שבי**, הוא נטיל עבדין מישראל לגרמיה.

ועל דא כתיב **כל האזרח בישראל ישבו בסכות**, כל מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא דישראל ישבו בסכות תחות צלא דמהימנותא, ומאן דליתיה מגזעא ושרשא קדישא דישראל לא יתיב בהו ויפוק גרמיה מתחות צלא דמהימנותא.

אליעזר ישב בצל השכינה ונכנס לכלל ברוך

[ח] כתיב (הושע יב) **כנען בידו מאזני מרמה**, דא אליעזר עבדא דאברהם. ותא חזי: כתיב **ארור כנען** ובגין דזכה כנען דא לשמשא לאברהם, כיון דשמשא לאברהם יתיב תחות צלא דמהימנותא זכה למיפק מההוא ליטא דאתלטייא, ולא עוד אלא דכתיב ביה ברכה, דכתיב (בראשית כד) **ויאמר בא ברוך יי'**.

מאי קא מיירי, דכל מאן דיתיב תחות צלא דא דמהימנותא אחסין חירו ליה ולבנוי לעלמין ואתברך בברכתא עלאה, וכל מאן דאפיק גרמיה מצלא דא דמהימנותא אחסין גלות ליה ולבנוי דכתיב **וילחם בישראל וישב ממנו שבי**.

בסכת חסר הוא ענן אחד דאהרן שכולם קשורים בו

[ט] בסכת תשבו חסר, חדא דכלהו קשירין ביה. כתיב **כי ענן יי' עליהם יומם**, וכתיב (במדבר יד) **ובעמוד ענן אתה הולך לפניהם יומם**, דא הוא עננא דאהרן, וכתיב (תהלים מב) **יומם יצוה יי' חסדו**.

ועננא חד נטיל עמיה חמש אחרנין ואינון שית, ועננא אחרא דכתיב **ובעמוד אש לילה**, דא נהרא להו לישראל מנהירו דאינון שית.

מקורות ומפרשים

שלש מתנות טובות: תענית ט, א¹ וסילוק ענני הכבוד במיתת אהרן גם ראש השנה ג, א. ועי' בזוהר וילך רפג, א ודברינו שם.

¹ תלמוד בבלי מסכת תענית דף ט עמוד א

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים.

ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן.

באר – בזכות מרים, עמוד ענן – בזכות אהרן, מן – בזכות משה.

מתה מרים – נסתלק הבאר. שנאמר ותמת שם מרים, וכתוב בתריה ולא היה מים לעדה, וחזרה בזכות שניהן.

מת אהרן – נסתלקו ענני כבוד, שנאמר וישמע הכנעני מלך ערד, מה שמועה שמע – שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להלחם בישראל. והיינו דכתיב ויראו כל העדה כי גוע אהרן. אמר רבי אבהו: אל תקרי ויראו אלא וייראו. כדדריש ריש לקיש, דאמר ריש לקיש, כי משמש בארבע לשונות: אי, דלמא, אלא, דהא. חזרו שניהם בזכות משה.

מת משה – נסתלקו כולן, שנאמר ואכחד את שלשת הרעים בירח אחד. וכי בירח אחד מתו? והלא מרים מתה בניסן, ואהרן באב, ומשה באדר! אלא: מלמד שנתבטלו שלש מתנות טובות שנתנו על ידן, ונסתלקו כולן בירח אחד.

שבעה ענני כבוד: מכילתא דר' ישמעאל בשלח פרשת ויהי פתיחה, במדבר רבה א, כ²

²מכילתא דרבי ישמעאל בשלח – מסכתא דויהי פתיחתא

וה' הולך לפניהם יומם, נמצאת אומר שבעה עננים הם והשם הולך לפניהם יומם בעמוד ענן וענן עומד פתיחתא עליהם ובעמוד ענן (במדבר יד יד) ובהאריך הענן (שם / במדבר / ט יט) ובהעלות הענן ואם לא יעלה הענן כי ענן ה' על המשכן (שמות מ לו – לח) הא שבעה עננים ארבעה מארבע רוחותיהם אחד למעלה ואחד למטה אחד שהיה מהלך לפניהם כל הנמוך מגביהו וכל הגבוה משפילו שנ' כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה (ישעיה מ ד) והיה מכה נחשים ועקרבים מכבד ומרביץ לפניהם. ר' יהודה אומר שלשה עשר עננים היו שנים שנים לכל רוח ורוח שנים מלמעלה ושנים מלמטה ואחד שהיה מהלך לפניהם. ר' יאשיה אומר ארבעה אחד לפניהם ואחד לאחריהם אחד למעלה ואחד למטה. רבי אומר שנים: וה' הולך לפניהם יומם.

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ד

באברהם הוא אומ' והשענו תחת העץ אף המקום נתן לבניו שבעה ענני כבוד במדבר אחד מימינם ואחד משמאלם אחד לפניהם ואחד לאחריהם ואחד למעלה מראשיהם ואחד לשכינה שביניהם ועמוד ענן שהיה מקדים לפניהם הורג נחשים ועקרבים ושורף סירים וקוצים ואטד משפיל להם את הגבוה ומגביה להם את השפל ועושה להן את הדרך מיושר דרך סרט מושך והולך שנא' וארון ברית ה' נוסע לפניהם וגו' ובו היו משתמשין כל ארבעים שנה שהיו במדבר שנ' וענן ה' עליהם יומם

ותתצב אחותו מרחוק: עי' סוטה יא, א אמר רבי יצחק כל פסוק זה על שם שכינה נאמרה. ובזוהר נשא, חלק ג כא, ב באר מים חיים דא שכינתא.

יומם דאזיל עם כולהו יומין: שער מאמרי רשב"י פרשת אמור, שער הכוונות

זכות אהרן מביא שבעה ענני הכבוד לסוכה

הערה: ענין שבעת האושפיוזין הבאים אל הסוכה נודע והתפרסם לכל, הכל אומרים את הנוסח המודפס בסידור ומדברים אודות האושפיוזין הבאים. אך לאנשי דעת תלמידי חכמים נצרכת הבנת הדברים בשורשם, שאין זה חכמה להגיד האושפיוזין באים ולא לדעת מה ענינם מי הם ומה פירוש שבאים. מדרכי ההתבוננות של תלמידי חכמים הוא הבנת הדברים משורשם כיצד נדרשו מן התורה ובדברי חכמים. נודע כי מקורו מדברי זוהר הללו ויש להתעמק בהם באופן מסודר, ויהיו התבוננות אלה קישוטים חדשים אל הסוכה כענין נוי סוכה. שאין זה מספיק לאדם לקיים סוכה כהלכתה אלא מוסיף הוא לקשט אותה מדיליה איש כמתנת ידו.

זכר ענני הכבוד הוא המשכת השראת המדבר בזכות שלשה אחים

א] בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. סוכות אלה ענני הכבוד הם, כדברי רבי עקיבא³. ופירש רש"י בחומש כמותו וכן דעת רמב"ן שם שזוהי פשוטו של מקרא, וכן פסקו בטור ושו"ע. ופירשנו הענין בזה שלא נחלקו רבי עקיבא ורבי אליעזר שהיו גם סוכות ממש וגם ענני הכבוד. אך בדיוק כמו במצוות הסוכה שלנו ישנם סוכות ממש שהם סוכה זו התחתונה שבצילה אנחנו יושבים, וישנם גם ענני הכבוד שהוא סוד פנימיות השראת

³ כגירסת הספרא אמור יב, יא, ומכילתא בא מסכתא דפסחא פרשה יד, ולגירסתנו בגמרא סוכה יא, ב הוא שיטת רבי אליעזר

השכינה שבסוכה⁴. ואמר רבי עקיבא שיש לזכור את סוכת ענני הכבוד בתוך הסוכה הזו ממש. וכפי שלמדנו בסוד כל זכר שאנחנו עושים, ובמיוחד במה שהודגש כאן "למען ידעו", משמע שיש ידיעה פנימית לדעת כאן. שאין הזכר במצוות זכרון דברים בעלמא אבל הוא החזרת אותו האור בפנימיותו בכל שנה על ידי עשיית הזכר, בסוד והימים האלה נזכרים ונעשים. ולפיכך עיקר הזכר בסוכות ממש שלנו הוא להשרות בהם ממש את אותה השראת השכינה שבענני הכבוד וכפי שהיה בהוציאי אותם מארץ מצרים.

ב] לפיכך אם ברצוננו לקיים מצוה זו על אמיתתה עלינו להתעמק במהות ענני הכבוד האלה, וללמוד גם כיצד משרים אותם אלינו. כאשר זוכרים אנחנו את ענני הכבוד יש לזכור כי אין ענני הכבוד איזה ענין פרטי מנותק, אבל הכוונה בזכירת ענני הכבוד הוא זכירת ניסי המדבר (כלשון הרמב"ם). אשר את כולם אפשר לכלול תחת ענני הכבוד. לפי שהם הנהיגו אותנו במדבר והורו לנו את הדרך ושמרו אותנו מכל רע. ולכן אין לנו להסתכל על ענני הכבוד בלבד אבל יש לנו להסתכל על כלל מצב המדבר אשר נאמר עליו למען ענותך לנסותך, שהיה בזה סדר מיוחד והופעה מיוחדת בנוסף על יציאת מצרים עצמו וביאת הארץ עצמו.

ג] למדנו בגמרא שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל על ידי שלשה פרנסים טובים, הזוהר מדגיש ששלשה פרנסים אלה שלשה אחים הם, והדגשה זו מראה לנו כי לא שלשה עניינים שונים הם אבל הם כולם כמו פרטים של ענין אחד כשם שמשה אהרן ומרים אחים היו. 'בזכות' זה מעורר אותנו לחשוב, וכי כל הניסים בזכות הם, וכי מזכירים אנחנו בזכות מי היה מכת דם ובזכות מי נקרע הים, והלא הניסים טובות הקב"ה הם על ישראל ומה ענינם לזכות, וכי באופן זה מזכירים את הניסים בכל מקום. ועד כדי כך שכאשר מתו אהרן ומרים נסתלקו

⁴ ומצאתי כעין זה בספר כד הקמח לרבינו בחיי ערך סוכה שהעמיד שני השיטות האלה בנגלה ונסתר של התורה יעו"ש.

עניים ובאר? אבל כאשר ביקשנו להביא את ענני הכבוד לתוך סוכתנו הוצרכנו לסוד הזכות הזה. שכן מה רצוננו אם לא להמשיך בכח כוונתנו את אותה השראת השכינה שהיתה קיימת בעננים לתוך מעשינו. אם כן כאשר נעמוד על הזכות כיצד המשיכו אהרן ומשה ומרים את המתנות הטובות נוכל לעשות כמעשיהם ולא נצטרך לחכות שיפלו עננים מן השמים.

ד] ולפי המשך הזוהר במאמר הבא המביא את סוד שבעת האושפיזין, נראה כי עיקר האושפיזין נובעים מתוך ענני הכבוד האלה ששבע ענני הכבוד הם הם שבעת האושפיזין כאשר נבאר עוד. והיינו כי מה שאנחנו מזכירים זכות נשמות הצדיקים האלה ומזמינים אותם לתוך סוכתנו הוא לפי שהם הכוח שמאחורי המשכת הסוכה עצמה שהוא סוד ענני הכבוד. ולכן אם ביקשת להביא ענני הכבוד לסוכתך עליך להיות אברהם יצחק ויעקב וכו', שהם כמו משה אהרן ומרים בזכותם מביאים את ענני הכבוד לתוך הסוכה.

ה] ודע, כי הסגנון הזה 'ענני כבוד' לא נמצא במקרא אבל הוא לשון חכמים. וביאור הכבוד הנזכר כאן היינו כבוד י"י שהוא השראת השכינה. אין לשכוח כי לפי הפשט הכי פשוט אין עיקר ענני הכבוד ההגנה שהיו מספקים מן הקור ומן האויבים. אלא עיקר ענני הכבוד הוא שהיו הם אות ומראה של ה' ההולך איתנו במדבר, וכפי שמצינו בכל מקום בתורה שהקב"ה יורד בענן לדבר עם הנביאים ולהתגלות. וכפי שאנו אומרים בתפילותינו באותו הסגנון אתה נגלית בענן כבודך. וכך אמר הכתוב "וי"י הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם". אין הענן איזה ענין טבעי שהולך איתם אבל הוא ממש ה' שהולך איתנו בעמוד ענן ואש. וכך אומר משה רבינו על ענני הכבוד "אשר עין בעין נראה אתה י"י ועננך עומד עליהם ובעמוד ענן אתה הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה". אין כוונת ענני הכבוד אלא שהם מראה דמות כבוד ה' ההולך איתנו.

המשכת עננים בחזרה בימינו כמו אחר מיתת אהרן

ו] אנחנו אין אנחנו נמצאים עוד במדבר אלא זכרון יש לנו מן הימים ההם, ונשאל אם כן כיצד נמשיך שוב ענני כבודך אחר אשר נעלמו מאתנו זה ימים רבים. אין לנו צורך לחפש רחוק שכן פרשה שלימה בתורה מצינו כבר על אותו השאלה עצמה. רבי יהודה פתח וישמע הכנעני מלך ערד. למדנו כי שמיעה זו של הכנעני פסוק הסמוך לו מלפניו היתה. ויראו כל העדה כי גווע אהרן. ואמר רבי אבהו אל תקרי ויראו אלא ויראו שכיון שמת אהרן נסתלקו ענני הכבוד והיו ישראל חסרי הגנתו מפני האויב. וישראל עשו תשובה ונדרו נדרים והצילם ה' מיד הכנעני, היינו חזר עליהם עננו לשכון ולהגן עליהם. אם כן יש לנו להתעמק מפרשה זו שבו למדנו שענני הכבוד בזכות אהרן היו, כיצד חזרו, וכיצד נחזיר לעשות עובדא דאהרן להמשיך עלינו ענני הכבוד אחר אשר נסתלקו מאיתנו בכל ימות השנה.

המן במדרגת משה שהוא תורה משמים

ז] ונסדר בתחילה ביאור שלשה מתנות טובות בזכות שלשה אחים. **המן בזכות משה** היה. ובגמרא לא הביאו על כך ראיה מן הפסוק, אלא שהבינו כי במיתת משה פסקה המן אע"פ שפשוטו של מקרא ביהושע שלא פסק המן עד מחרת הפסח אמרו שבאמת פסק כבר ביום ז' אדר אלא שאכלו מן המן שבכליהם עד הפסח. ועל כל פנים למדנו שפסק המן במיתת משה וכניסתם לארץ על ידי יהושע אם כן הוא מדרגתו. אבל הזוהר מצא למן בזכות משה פסוק מיוחד המורה איך הבנת הזוהר במהלך 'בזכות' זה. והוא הפסוק 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים'. והשמים הם וודאי מדרגת משה לפי ערכי הכינויים כי השמים הוא ספירת התפארת ושם אחיזת משה, והוא עלה למרום ויורד עוז מבטחה. והמפרשים רמזו עוד כי שמים אותיות משה ים. אך עיקר הפירוש כבר ביארנו בפרשת וילך, כי הענין הוא לומר שפנימיות התחושה הרוחנית של המן הוא אותו התחושה הרוחנית של משה רבינו המוריד תורה חדשה משמים בבוקר בבוקר.

ענני הכבוד בזכות אהרן שהוא אהבת ענן הקטורת

ח] ענני הכבוד בזכות אהרן. ודבר זה למדנו מרמז פרשת כי גוע אהרן וישמע הכנעני. אך מכאן לא למדנו עוד אלא את שלילת העננים במיתת אהרן. ונשאר לנו לדעת איך עבודת אהרן ואחיות נשמתו בדביקותה היא שאוחזת בפנימיות המחשבה שהם המתבטאים בענני הכבוד. ועל כך הביא הזוהר את הפסוק "אשר עין בעין נראה אתה י"י ועננך עומד עליהם וגו'". ומזה רואים אנחנו כי עיקר ענני הכבוד הוא שיהיה זה נראה לנו עין בעין כי ה' עומד עלינו תמיד. והנה זה וודאי היה מדרגת אהרן אשר הוא שושבינא דמטרוניתא ויכפר על בני ישראל. והיינו אם מדרגת משה הוא בשמים, להנכיח תמיד את מופשטות מציאות ה' ותורתו לבני ישראל, הרי עדיין יש מקום לבני ישראל לפקפק בכך לא מצד האמת אלא מצד התחושה והמציאות שלנו, כי מי מרגיש שאכן התורה יורדת משמים כל יום, והרי אנחנו מלאי עון ושטות. אך אהרן הכהן עבודתו היתה תמיד להזכיר את ישראל כי אכן הויה עומד עליהם יומם ולילה, ואם שכחו ונכשלו בחטא היה אהרן הכהן מתקן ומכפר את החטא, והיה אוהב את הבריות ומקרבים לתורה, ואם כן הפסוק הזה כי עין בעין נראה אתה ה' ועננך עומד עליהם הוא ממש מציאות אהרן הכהן. והמפרשים רמזו כי נרא"ה אותיות אהר"ן. כי זה ממש הוא אהרן לעשות שיהיה זה תמיד נראה.

ט] ומה היתה עיקר עבודת אהרן בכפרתו על בני ישראל, אם לא הבאת הקטורת. ומה תועלת הקטורת, כתיב וכסה ענן הקטורת את הכפורת ולא ימות. כי בענן אראה על הכפורת. הרי הקטורת ממשיכה את הענן שהוא י"י השוכן על הכפורת ומכפר על בני ישראל ולא ימותו. ובענן הקטורת הבדיל אהרן בין החיים ובין המתים במגיפה. הרי עבודת הקטורת הוא ממש עבודת הענן, ואחת הם ענני הכבוד או ענני הקטורת, שאהרן הוא העומד ומקטיר קטורת המעלה עננים ובהם שוכן ה' בליבות בני ישראל. [ואפשר לראות עוד כי כשם שעמוד הענן הוא עמוד אש לילה כך גם הקטורת היא מעלה עשן והיינו שהוא גם עמוד אש, והם שני צדדי השכינה בהארתה מן החסדים ומן הגבורות. ואפשר כי ענן הקטורת פנימי

והוא גורם לענני הכבוד המקיפים]. ואמר הזוהר שגם בקטורת היו שבעה עננים וכפי שלמדנו בענני הכבוד [ולא מצאתי לזה מקור, אבל עיקר כוונת הזוהר כי גם הקטורת עניינה קשר כל שבעת הספירות בחסד ולכן הם שבעה שהם אחד ולא על ענן הקטורת הממשי אלא על העננים לפי ערכי הכינויים].

באר בזכות מרים שהיא באר מים חיים

[י] באר בזכות מרים. וגם בזה לא נודע לנו אלא מנין שנסתלקה הבאר במיתת מרים שנאמר ותמת שם מרים ולא היה מים לעדה. אך מהו גוף מדרגת מרים המביאה את הבאר. אומר הזוהר שנאמר על מרים ותצב אחותו מרחוק, ושנינו בספר האגדה על פסוק זה היינו באר מים חיים. וככל הנראה כוונת הזוהר למדרש רבי יצחק במסכת סוטה כל הפסוק הזה על שם שכינה נאמרה, הדורש כל מילה זו בכינויים שנאמרים על שם השכינה אחותו אמור לחכמה אחותי את מרחוק הויה נראה לי וכו'. והנה השכינה היא עצמה באר מים חיים, שכן היא הבאר שממנה נובע הכל והיא ממשיכה את המים ממקומות הרחוקים להשקות צמאי חסדך. ומרים וודאי מרכבה היתה לשכינה במדרגה זו, ואפשר לראות שאכן התייצבה על המים שרומזים לבאר מים חיים לדעה מה יהא בסוף נבואתה.

[יא] באר מים חיים מי חפר, וודאי יצחק אבינו שהוא החופר בארות אשר סתמו פלשתים אחרי מות אביו. ויכרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים. והכל עולה למדרגה אחת כאשר למדנו שלשה אחים הרי וודאי שלשה אחים הם חסד גבורה תפארת. משה באמצע בשמים הוא התפארת. אהרן מימין הוא האוהב את ה' ואוהב את הבריות ומקרבים. ומרים משמאל היא באר מים חיים. כי השמאל עומק יש בו שהוא חופר בה ומוצא באר מים חיים גם אם נסתמו מעיינות החסד. והמלכות עצמה נקשרת בשמאל שכן מידת הדין שלמטה אחוזה במידת הדין שלמעלה והיינו באר של יצחק הוא באר של מרים.

יב] למדנו כי אחר מיתת מרים חזר הבאר בזכות שניהם. וגם ענין זה צריך לפרשו לפי האמת במדרגות הרוחניות. והנה הסוד גלוי אחר שחשפנו את אבני בניינו. כי המלכות 'משם בארה היא הברא' וודאי חפצה להסתלק מישראל במיתת הצדיקים, אך תדיר השכינה קשורה בששת העננים האחרים שעיקרם מחסד. ולפיכך בראות הבאר כי עוד אהרן ועניו עומדים על ישראל חזרה להתדבק בה מרצונה להתאחז בששת הספירות העליונות. והיינו סוד חזר הבאר בזכות שניהם ובעיקר בזכות אהרן שהוא הממשיך את העננים. [וראה כי עננים מביאים את המים תמיד והם באר שחוזר על ידי עננים].

התכללות מן ובאר ועננים

יג] מאחר וחג הסוכות היום נמשיך להרחיב בסוד ענני הכבוד בזכות אהרן, ואת המן והבאר ניתן להתכלל בהם וכבר נתבארו יותר במקומות אחרים בזוהר השייכים להם. כי יש לראות שבאמת הסוכה הוא זכר לכלל ניסי המדבר, וכבר הקשו למה לא נעשה זכר למן ובאר. אבל באמת הסוכה שהוא ענני הכבוד כולל אותם. כי כאשר נצוירם בציור עמידת השלימות שביארנו יהיה הדבר נוכח לנגד עינינו. הרי האדם יושב בביתו מוקף בחסד שבעה עננים, בצד ימינו סידר שולחן לאכול ועליו מן, ולצד שמאלו באר המביא מים חיים. ומה עיקר התמונה פה וודאי הבית שסובב ומקיף את כל אלה. וכך בני ישראל במדבר ענני הכבוד יסובבנהו יבוננהו, ובתוך ענני הכבוד מן ובאר. ולכן אין לנו אלא להזכיר ענני הכבוד ובהם נכללים כל השאר. וכאשר אנחנו אוכלים ושותים בסוכה הרי אכילתנו מן ושתיתנו בארה של מרים.

יד] ושורש התכללות זו כבר התחלנו לבאר במאמר הקודם, והוא באמת סוד חזרו בזכות שניהם, ושוב חזרו כולם בזכות משה. כי באמת אע"פ שיש לכל צדיק דרך מיוחדת לו בעבודת ה'. ואין הצדיק החסידי מסוגל להגיד שיעורים בלומדות כמו רעהו הליטאי ואין הראש ישיבה הליטאי מקבל קוויטלאך כמו הצדיק החסידי. מכל מקום אין זה אלא עיקר מקומם, והיינו שער תפיסתם להיכנס לי". אבל

באמת אם שניהם חכמים שלמים וודאי יודעים הם גם שניהם את דרכי שניהם. ואם יהיה זמן שיחסר הראש ישיבה וודאי יוכל הצדיק החסידי השלם למסור את השיעור בלומדות על צד ההכרח. וכן יוכל הראש ישיבה לקבל את הקוויטל במקום הצורך. כי הלא אינם בעלי מוס ושניהם יודעים את כל הדרכים אע"פ שאינם משתמשים בהם באופן עיקרי בזמן הרגיל. כך ממש אם מרים מביאה תדיר את הבאר ואהרן את הענן. אין זה אומר שאין אהרן יודע להביא את הבאר בעצמו, שהרי גם אהרן יודע להביא את הבאר [והיינו גם הגבורות נכללים בחסדים וגם בחסד אפשר להכין כסא] ולכן אם יש הכרח במיתת מרים יחזור אהרן ויביא את הבאר.

טו] כל שכן בזכות משה שהוא באמת קו אמצעי הכולל את הכל והוא התורה שעל ידה אפשר לדעת ולחקור ולהבין את כל הדרכים האפשריים, שהוא מסוגל להחזיר את כל המתנות מאליו. ועל כך דרש רבי יהודה את הפסוק 'עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם'. כי מתוך שמשה מסוגל לעלות למרום במדרגה שאין אחר מסוגל, והרי המרום למעלה מכל התחלקות המידות האלה והוא שורש להם. ושם 'שבית שבי'. תחת הכתוב 'וילחם בישראל וישב ממני שבי' שהיה במיתת אהרן, הרי משה חוזר ושובה את שוביהם ומחזיר את נשמות ישראל למקומם על ידי מידתו של אהרן. והוא לוקח 'מתנות' באדם, לא מתנה אחת בזכות משה אלא כל שלשת המתנות הטובות יכול משה להחזיר בעצמו, וכל זה לפי שהוא 'אדם', היודע לכלול את כל הדרכים באדם שלם. והוא בעבודה דרך התורה שהדבק בה אורך ימים בימינו ובשמאלו עושר וכבוד כי על ידי לימוד התורה אפשר להבין כל המדרגות כולם.

אהרן כולל איתו כל שבעת העננים – יומם יצוה י"י חסדו

טז] ענני הכבוד זכו בזכות אהרן. כי אהרן הכהן כל יום היה מקשר את העננים ומביאם לבני ישראל. ולמדו חז"ל מריבוי הפסוקים כי לא ענן אחד היה אלא שבעה, שש משש רוחותיהם ושביעי ההולך לפניהם. אבל באמת לא כתוב אלא

ענן אחד. ומזה אפשר לראות כי אע"פ שמידתו של אהרן אחוזה במידה אחת בלבד שהוא ספירת החסד אהבת המקום ואהבת ישראל. הרי על ידי חסד זה אפשר להקיף את האדם מכל רוחותיו, והבוטח בהויה חסד יסובבנו מכל צד לא מצד ימינו בלבד. כי כך הוא שורש סדר ספירת החסד שהוא מקשר וממשיך כל שבעת העננים. ואיפה הוא מביא אותם, לסוכך על כנסת ישראל היא המידה השביעית והיא עצמה הענן השביעי ההולך לפניהם, והכל בחסד.

[יז] זהו שכתוב בסכת תשבו שבעת ימים כי בסוכות הושבתי. וכבר עמדו בגמרא על כך כי בסכת חסר כתיב, שמשמע סוכה אחת. אבל סוכה יחידה זו מביאה איתה את כל הסוכות מלא, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל. כי אין אהרן צריך להתקשר אלא במידה אחת ראשונה שהיא מידת אהבה, וזו תביא איתה את כל שאר העננים שהם כבוד סוכה הסוכך על הסוכה האחת בסופה שהוא כנסת ישראל.

[יח] סוד זה נקרא בזוהר במקומות רבים ובכתבי האר"י פסוק יומם יצוה הויה חסדו. ולא כתיב יום, שיהיה משמע החסד שהוא אהבה הוא יום ראשון בלבד, אלא יומם שמשמע שהוא ככה בכל הימים. למדנו שאע"פ שיום שני גבורה יום שלישי תפארת וכו', אפילו הכי כולם הם גם יומם, שהוא מידת אהרן ההולכת עם כל הימים. שכך היא מידתו שהוא אוהב את כל הבריות ומקרב את כולם. וסוד הדבר פירש האריז"ל כי כאשר הארות א"ס העובר על ידי אבא ואימא יורדים למידות הז"א אינם יכולים לרדת אלא כאשר יתלבשו תחילה באור החסד. כשם שאין האור א"ס מתלבש בשום ספירה במוחין עד שיתלבש בספירת החכמה בסוד כולם בחכמה עשית כך אין האור א"ס מתלבש בשום ספירה במידות עד שיתלבש בספירת החסד. וטעמו ביארנו כי כל המידות מתעבים ויוצא מהם חיצוניות. הרי מידת הגבורה כשהיא חוץ ממקומה אינה אלא סטרא אחרא וכעס שהוא כמעט מהות אחר מיראת הויה טהורה. אבל מידת אהבה בכל מקום שתעמוד טובה היא ותישאר אהבה, וגם כשעומדת האהבה במקום שפל אינה מתעבה להיות משהו שאינו אהבה, וכמידתו של אהרן שהיה אוהב את הבריות

עוד בטרם קירבם לתורה. ולכן כאשר מתלבש אור א"ס במידות הרי הדבר העיקרי שצריכים אנחנו להבטיח הוא שיישאר בו מהות אור א"ס ולא ייהפכו למידות שבורות מנותקות מן האור, והעצה לזה הוא התלבשות כולם במידת החסד שסגולה יש בו שאינו מתהפך ממהותו בכל התרחקות.

לצאת מכלל עבד ארור לכלל האזרח בישראל

יט] וכיצד נגיע לשבת בצל סוכה זו? ממשיך הפסוק כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. ומהו אזרח, וודאי לאפוקי מי שאינו אזרח בן חורין אלא עבד כנעני. היינו עיקר התנאי להחזרת העננים עלינו הוא להיות אזרח בישראל. כי סוכה זו אינה סוככת על מי שהוא עבד לאחרים אלא על מי שהוא ישראל בסוד בן חורין. כי הסוכה היא צילא דמהימנותא היינו הוא צל השכינה או צל החסד הסוכך על השכינה. [והם אחד כי כשנעריך בשכינה עצמה הוא החסד וכשנעריך בבני ישראל התחתונים שהם מרכבה לה הוא השכינה השוכנת עליהם מצד החסד] ומהימנותא הוא כללות כנסת ישראל שהם אחוים בהקב"ה ככתוב כי חלק הויה עמו. והרי עננים אלה הבדילו בין מי שנמצא בחלק ה' למי שנמצא מבחוץ. ולכן הדבר היחיד שצריכים לעשות לזכות בסוכה הוא פשוט להיות כנסת ישראל שנכללים בכלל האמונה בכלל שורש ישראל.

כ] וכך לומדים אנחנו מסיפור מיתת אהרן. כי במיתת אהרן היינו שכחו ישראל לרגע שהם בני חורין עבדי הויה ולא עבדי פרעה מיד מי בא? הכנעני מלך ערד. ומהו הכנעני? ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. הכנעני הוא העבד ובמידה זו נופל מי שמוציא עצמו מכלל האמונה ושוכח שה' ועננו עומד עליו כל היום. ולכן 'וישב ממנו שבי', שבה הכנעני חלקים מישראל שיהיו לו לעבדים. ואמרו חז"ל לא שב מישראל אלא מן השבויים שהיו שבויים כבר אצל ישראל. כי אין העבדות יכול לשלוט אלא במי שמסכים למידת העבדות וכבר היה עבד מתחילה.

[כא] ומי שנפל למידה זו מה יעשה וישוב? ידור נדר לה' [שרומז לספירת הבינה המתגלה על השכינה ביום הכיפורים לטהרה מכל עוון וכל חטאת. כאשר ביארנו במאמר ליום הכיפורים בסוד כל נדרי]. נסתכל על ה'ארור כנען' שהפך מכלל ארור לכלל ברוך. ומיהו? וודאי אליעזר עבד אברהם שהיה עומד ומשמש לאברהם שהוא איש חסד עצמו המכניס אורחים ומקרב את הבריות לתורה כמידתו של אהרן. למדנו כי אליעזר על ידי שהצטרף לאברהם אבינו זכה לצאת מכלל ארור ולהיכנס לכלל ברוך. במאמר 'בוא ברוך י"י'. אם כן החזרה לכלל ברוך אינו אלא ביציאה מעבד כנעני הפטור מן הסוכה. על ידי השימוש למידת אברהם בגמילת חסד והכנסת אורחים. ועל ידי מידתו נצא גם אנחנו מכל השיעבודים המשעבדים אותנו ונתברך בברכת הפורש סוכת שלם עלינו.

[כב] וכך הלכה עבד כנעני פטור מן הסוכה. אבל רבן גמליאל [ששמו מוכיח עליו שמידתו כאברהם בחסד גומל חסד] עבד כשר היה לו ושמו טבי [ושמו מוכיח עליו מן הטוב שבכנען ולא ארור כנען] ולפי שלא היה כשאר העבדים אלא כשר היה לכן היה ישן תחת המיטה בסוכה. ואמר רבן גמליאל ראו טבי עבדי שתלמיד חכם הוא ויודע שעבדים פטורים מן הסוכה. ולמדנו מכאן ששיחת חולין של תלמידי חכמים צריכים לימוד. כי באמת התקרב טבי לכנפי השכינה והיה ישן תחת המיטה שהוא המלכות בסוכה. כי עלהו לא יבול כשם שאברהם עומד תחת העץ ויאכלו ואליעזר עומד שם ומשמש כך טבי עומד ומשמש תחת עזו של רבן גמליאל ואפילו העלים שעל האילן הגדול רבן גמליאל אינם נובלים.

מאמר ג: זכרתי לך חסד נעורייך

חסד נעורייך האהבה המאיר על השכינה

[א] רבי אלעזר פתח: (ירמיה ב) כה אמר יי' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר וגו'. האי קרא על כנסת ישראל אתמר בשעתא דהוה אזלא במדברא עמהון דישראל.

זכרתי לך חסד - דא עננא דאהרן דנטלא בתמש אחרנין ואתקשרו עלך ונהירו עלך.

אהבת כלולותיך - דכלהו אשתכללו לך ואעטרו לך ואתקיננו לך ככלה דתעדי תכשיטהא. וכ"כ למה, בגין לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

אברהם וחמשה צדיקים דרים עם היושב בסוכה

[ב] תא חזי: בשעתא דבר נש יתיב במדורא דא צלא דמהימנותא שכינתא פרשא גדפהא עליה מלעילא ואברהם וחמשה צדיקייא אחרנין שויין מדוריהון עמיה.

רבי אבא אמר אברהם וחמשה צדיקים ודוד

[ג] אמר ר' אבא: אברהם וחמשה צדיקייא ודוד מלכא שויין מדוריהון עמיה. הה"ד בסכות תשבו שבעת ימים, שבעת ימים כתיב ולא בשבעת ימים.

כגוונא דא (שמות כ) כי ששת ימים עשה יי' את השמים ואת הארץ.

ובעי בר נש למחדי בכל יומא ויומא באנפין נהירין באושפיזין אלין דשריין עמיה.

בסכת תשבו לאושפיזי ישבו בסוכות לבני עלמאה

[ד] ואמר רבי אבא: כתיב בסכות תשבו שבעת ימים, ולבתר ישבו בסכות, בקדמיתא תשבו ולבתר ישבו. אלא קדמאה לאושפיזי, תניינא לבני עלמא. קדמאה לאושפיזי.

סדר כניסת רב המנונא לסוכה

ה] כהא דרב המנונא סבא כד הוה עייל לסוכה, הוה חדי וקאים על פתחא דסוכה מלגו ואמר: נזמין לאושפיזין.

מסדר פתורא וקאים על רגלוי ומברך.

ואמר: בסכות תשבו שבעת ימים, תיבו אושפיזין עלאין תיבו, תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו.

ארים ידוי וחדי ואמר: זכאה חולקנא זכאה חולקהון דישראל, (דברים לב) כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו, ויטיב.

תנינא לבני עלמא, דמאן דאית ליה חולקא בזרעא קדישא יטיב בצלא דמהימנותא לקבלא אושפיזין למחדי בהאי עלמא ובעלמא דאתי.

חייב לתת מלחמו לעניים

ו] ועם כל דא בעי למחדי למסכני. מ"ט, בגין דחולקא דאינון אושפיזין דזמין דמסכני הוא. וההוא דיתיב בצלא דא דמהימנותא וזמין אושפיזין אלין עלאין אושפיזי מהימנותא ולא יהיב לון חולקהון כלהו קיימי מניה ואמרי (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאיו למטעמותיו. אשתכח דההוא פתורא דתקין דיליה הוא ולא דקב"ה, עליה כתיב (מלאכי ב) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם - חגיכם ולא חגי. ווי ליה לההוא בר נש בשעתא דאלין אושפיזי מהימנותא קיימי מפתוריה.

קריאת האבות על מי שאינו נותן לעניים

ז] ואמר ר' אבא: אברהם כל יומוי הוה קאים בפרשת אורחין לזמנא אושפיזין ולתקנא לון פתורי, השתא דמזמנין ליה ולכלהו צדיקייא ולדוד מלכא ולא יהבין לון חולקהון אברהם קאים מפתורא וקרי (במדבר טז) סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, וכלהו סלקין אבתריה.

יצחק אמר (משלי יג) ובטן רשעים תחסר.

יעקב אמר (שם כג) פתך אכלת תקיאנה ושחת דבריך הנעימים.

שאר כל צדיקייא אמרי (ישעיה כח) כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום.

דוד מלכא אמר ואשלים דינוי דכתיב (שמואל א כה) ויהי כעשרת הימים ויגוף יי' את נבל וימת.

מאי קא מיירי, בגין דדוד שאיל לנבל ואתעביד ליה אושפיזא ולא בעא, ודא זמין ליה ולא יהיב ליה חולקא, ובאינון עשרה יומין דדוד מלכא דאין עלמא אתדן עליה ההוא ב"נ דאשלים ליה ביש יתיר מנבל.

יתן לאושפיזין בתחילה

ח] אמר רבי אלעזר: בגיני כך אורייתא לא אטרח עליה דב"נ יתיר אלא מה דיכיל דהא כתיב (דברים טז) איש כמתנת ידו כברכת יי' אלהיך אשר נתן לך. ולא לימא איניש איכול ואשבע וארווי בקדמיתא ואי אשתאר אתן למסכני, אלא רישא דכלא דאושפיזין הוא.

ברכות האושפיזין למי שמשמח לאורחים

ט] ואי חדי לאושפיזין ורוי לון קב"ה, חדי עמיה, ואברהם קרי עליה (ישעיה נח) אז תתענג על יי' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו'.

ויצחק אמר (שם נד) כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי וגו'.

אמר ר' שמעון: האי דוד מלכא אמר ליה בגין דכל זיינין דמלכא וקרבין דמלכא בידוי דדוד אתפקדו, אבל יצחק קאמר (תהלים קיב) גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך, הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד.

יעקב אמר (ישעיה נח) אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יי' יאספק.

שאר צדיקייא אמרי (שם) ונחך יי' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו.

דוד מלכא אמר (שם נד) כל כלי יוצר עליך לא יצלח. דהא הוא על כל זייני עלמא אתפקדא.

זכאה חולקיה דב"נ דזכי לכל האי, זכאה חולקהון דצדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי, עלייהו כתיב (שם ס) ועמך כלם צדיקים וגו'.

זכרתי לך חסד נעורייך – סוד האושיפיוזין

הערה. מאמר זה הוא המשך ישיר לסיום המאמר הקודם כאשר יראה המעיין בסוד שבעה עננים וסכת חסר, אבל חילקנו אותו לתת ריווח להתבונן, ובדפוס הזוהר נחלק על ידי הכנסת מאמר מן הרעיא מהימנא בנייהם. וכן יש בו פתיחה חדשה של רבי אלעזר שמראה שיש כאן אופן להיכנס לענין חדש. וכן נדפס כחלוקה זו במחזורים ועוד מקומות.

חסד נעורייך אהבת כלולתיך הם ענני החסד

א] **רבי אלעזר פתח** להסביר כל הענין הזה ביאור מרווח. זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. פסוק זה ירמיהו הנביא אמרו כאשר נשלח להוכיח את ישראל, והזכיר להם את אהבת דור המדבר, אהבה שהלכו ישראל אחר הקב"ה ואהבה שאהב הקב"ה לישראל ועיטר אותם בכל אהבת כלולותיו ומתנותיו. והמשך הענין הוא ועתה כיצד שכחתם אותי וכיצד נפלתם ממקום זה ושובו למצוא דרך לחזור לאהבת נעורים. פסוק זה הוא הפסוק של חג הסוכות זכר לענני המדבר, שבו מבקשים אנחנו להיזכר כפי שהקב"ה עצמו זוכר לנו חסד נעורינו, ולראות את עצמנו באותם עננים שמקדם. למען ידעו דורותיכם.

ב] **ופירש רבי אלעזר**, אל מי מדבר פסוק זה, אל השכינה שהלכה עם ישראל במדבר, ואליה אומר הקב"ה זכרתי לך חסד נעורייך. הוא החסד שעטרתי אותך בה, ענן אהרן המביא איתו שאר חמשת העננים לשרות על השביעי שהוא אותך כנסת ישראל. אהבת כלולתיך, לפי שכל אלה כללו אותך באהבה, נכללו בך כל העננים באהבה, נשתכללו עליך כל העננים באהבה, קישטוך כל העננים ככלה מקושטת. וכל כך למה לפי שהלכת אחרי במדבר בארץ לא זרועה. [על פי האר"י כי במדבר היו הזו"נ פנים באח', והלכה שכינה אחרי הקב"ה מאחוריו, כנאמר

וראית את אחורי, וכך בתחילת חודש תשרי היינו באחור ושם נמשכנו אחר הקב"ה ובזכות זה חוזר להאיר עלינו בפניו וחסדו בימי חג הסוכות]

אם האושפיזין הם הספירות או הצדיקים

[ג] תא חזי, כל אדם היושב בסוכה, השכינה פורשת כנפיה עליו מלמעלה. ואברהם וחמשה צדיקים שמים מדורם עמו. שורה זו הוא הענין הנודע בשם אושפיזין הנודעים. אבל עלינו לחקור ולדעת את פשט דברי הזוהר. כי פשוטו שאינו מדבר על נשמות הצדיקים עצמם אלא על הספירות שהם נקראים בשמם [ועל דרך שלמדנו בכוונות התקיעות שנאמרו שם כל הספירות בלשון אברהם יצחק יעקב ועמדנו על כך שם]. והסדר שהוא מבאר כאן הוא ממש סדר השראת החסד על השכינה שלמדנו בסוד ענני הכבוד, שהשכינה מסובבת על ידי החסד של אהרן או אברהם ועמו חמשה חסדים נוספים שהם חגתנ"ה.

[ד] אך הרמ"ק דייק כי סדר זה אינו עולה נכון. כי מדיוקו בלשון נראה לו שכתוב שהשכינה פורשת כנפיה על האדם מלמעלה. ותחת כנפי השכינה עמו הם חמשת הצדיקים. וענין זה אינו מכוון לפי הסדר שהרי חמשת החסדים הם למעלה מן השכינה ולא למטה ממנה. וכתב ליישב בשני אופנים האחד שאין חמשת הצדיקים האלה אלא נשמותיהם ממש הבאים לשרות עם האדם היושב בסוכה. והשני שהוא קבלת השכינה הארה בתוכה ששייך לחמשת החסדים שמעליה. ובהמשך הקטע כתב שכפי הפירוש השני עיקר שאין הכוונה כאן לנשמות הצדיקים עצמם אלא להארות הספירות בשכינה לפי פרטיה⁵. ולענ"ד ענין זה תלוי בסודות עמוקים ולא הבנתי הדיוקים ואנסה לתפוס מעט ולבאר לפי הנלע"ד.

⁵ ודע דגם בכוונות הארז"ל נראה שלא פירש על הצדיקים אלא על הארות החסדים, בכל סדרי כוונות. אך בפרי עץ חיים מובא הלשון ז' הצדיקים הבאים אל הסוכה ולא נתברר לי אם גם שם אינו אלא רמז לספירות המכונים שם.

דברי רבי אבא ודברי רבי אלעזר

[ה] **רבי אבא אמר** אברהם וחמשה צדיקים ודוד המלך שמים מדורם איתו, ומפרש על זה את הפסוק בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. שפסוק זה כפול הוא, וכבר נתבאר לנו הדיוק שבתחילה כתוב בסכת חסר ולבסוף מלא. שסכת חסר רומז אל המלכות (או אל החסד שהוא תחילת כל החסדים). ודייק עוד כי בתחילה כתוב תשבו לנוכח ולבסוף ישבו לנסתר. ולפיכך פירש רבי אבא כי בסוכות תשבו אינו ציווי אל בני ישראל שישבו בסוכות, אלא אל שבעת הימים עצמם. שכך כתוב בסכת תשבו שבעת ימים. ודייק כי לא כתוב 'בשבעת ימים', שבתוכם ישבו ישראל בסוכות, אלא 'שבעת ימים' סתם. דרש רבי אבא על דרך שדרשו במקומות הרבה את הפסוק 'כי ששת ימים עשה הויה את השמים ואת הארץ', שלא נאמר בששת ימים אלא ששת ימים, ששת הימים עצמם שהם ששה ספירות דאצילות הם עשה ה' והם השמים והארץ. וכך פירש כאן בסכת תשבו שבעת ימים, ששבעת הימים העליונים ישבו בסוכה. [והנה אם סכה כאן הוא מידת המלכות לכאורה היה צריך להיות ששת ימים תשבו בסוכה, ואין זה קושיא כי המלכות מקבלת ז' חסדים ולא שש בלבד]. ובחלק השני של הפסוק מדבר אל בני ישראל ואומר שגם הם ישבו בסוכות כמו ששבעת הימים העליונים יושבים בסוכה.

[ו] בקטע זה רואים ברור ששבעת הצדיקים כאן הם שבעת הימים דהיינו ספירות דאצילות, ולא מצינו שהצדיקים ייקראו בשם ימים לעולם אלא להיפך הספירות נקראים גם על שם הצדיקים שהיו מרכבה אליהם. ולא נראה לי בכלל שרבי אבא בא לחלוק על רבי אלעזר במה שהוסיף דוד המלך. כי משמעות הדברים ברורה כאן והכל מכירים את שבעת הימים לפי סדרם. וגם רבי אלעזר הזכיר אותם כולם במה שאמר שכינתא פרישת גדפוהי עליו, ואין בינו לבין רבי אבא אלא חילוק הכינוי לשכינה ואינו סבור שאפשר לדייק מזה הבדל גדול. ומה שאמר שהשכינה מלמעלה וכו' אין ר"ל שהצדיקים למטה מן השכינה. אלא שניהם דבר אחד אומרים שעל האדם הזה התחתון היושב בסוכה ארצית, שהוא

הרמוז בחלקו השני של הפסוק כל האזרח בישראל לפי דרש רבי אבא, איתו ובתוך הסוכה שלו שורים השכינה ושאר הספירות. וכן אין לפלפל כאן פלפולים מי הם חמשת הצדיקים הנעלמים בשמותם. כי אין כוונת הזוהר כלל לספור כאן צדיקים הבאים אל הסוכה ואינו חפץ להעלים עד שיפלו ספיקות מי הם, אבל כוונתו לסדר הדרוש שאמר שעיקר הענני כבוד הם ספירת החסד, ובו אחוזים אברהם ואהרן, ושאר חמשה ספירות באים איתו אל השכינה. ומי הם הצדיקים שהם מרכבה לספירות שונות כללם ידוע ויש בהם פרטים שונים שהרי הזוהר בפירוש כאן שם את אהרן בחסד כמו אברהם כי גם הוא מרכבה לחסד אע"פ שבערכים אחרים יש לו בחינות אחרות, ולפי פשט הזוהר אין צריך לחפש מי הם חמשת הצדיקים כי הם חמשת הספירות ואם נרצה לדעת מי מהצדיקים מרכבה אליהם יש ללמוד דרושים בפני עצמם העומדים על סודות אלה.

ז] אך דע שכל זה תלוי בסוד כפילות המרכבה שיש בו תמיד שנים האדם מרכבה לשכינה והשכינה עצמה כמו האדם מרכבה לספירות עליונות. כי גם בפירושי הדברים על הסוד יש תמיד שני רמות. האחד הוא כיצד הדברים בעולם הזה יש להם גם קשר לעולם העליון. וכפי שיפרש כאן בסכת תשבו לספירות כל האזרח בישראל ישבו לבני העולם. אבל יש לזה גם פירוש עמוק יותר, שבו שום מילה בפסוק לא ירמוז בעולם הזה אלא הכל בעולם העליון. ולפי זה בני עלמא אינו אלא מדרגה תחתונה יותר בספירות שאליו רומז חלק זה בפסוק. והרי הכלל שכל מילה בתורה הוא בכינויי השמות ולא שיש בו אפילו מילה אחת רומזת בעולם הזה. ולכן יש תמיד בלבול אם הכוונה לומר שבתוך סוכתי שורה השכינה או שסוכה עצמה היא השכינה ובתורה שורים הספירות העליונות. והסוד כי קשרי המדרגות שווים בכל מדרגה כשם שהאדם מרכבה למעלה ממנו כך מה שהוא מרכבה אליו מרכבה למעלה ממנו. והאדם העומד על עומק הסוד יודע שאין אלה שני דברים אלא בכך שהוא מרכבה לשכינה הוא גם השכינה עצמה שהיא מרכבה לז"א וכן למעלה מזה. וזה עצמו הוא סוד האבות הן המרכבה ולכן בעומק אין הבדל בין נאמר אברהם ויצחק באים אל הסוכה או החסד והגבורה באים אל המלכות והבן כי קיצרתי.

הזמנת רב המנונא

ח] רב המנונא סבא היה מבטא את הסודות לא בדיבורים בדרושי תורה בלבד אלא גם בכל פעולותיו ממש כאשר לומדים אנחנו במקומות רבים בזוהר. כאשר היה הוא נכנס לסוכה לא היה זוכר את הדרוש הזה בלבד אבל ממש היה מקיים את הסיפור בדרוש הזה. ולפיכך היה אומר בשפת הקיום דרוש זה שהזכיר רבי אבא. היה נכנס אל הסוכה בפנים מאירות [עיין רמ"ק ששמחת פנים מאירות הם בעצמם עיקר הזמנת האושפיזין שהארת פנים הוא סוד אור הבינה המאיר על כל הספירות להמשיכם אל הנוק']. ואומר נזמן לאורחינו. והיה מסדר שולחנו ומברך לישב בסוכה. ושוב פירש כוונת ברכתו לישב בסוכה מן הכתוב בסכת תשבו. אמר תשבו אורחים עליונים, כי אליכם נאמר הפסוק הזה בסכת תשבו שבעת ימים, תשבו אורחי האמונה הבאים אל הסוכה שהיא האמונה. זהו כוונתו ופעולתו כלפי הספירות ורב המנונא עצמו ביניהם.

ט] שוב היה רב המנונא אדם והרים ידו לשמים ואמר אשרי חלקינו אשרי חלק ישראל ככתוב כי חלק הויה עמו, שהרי אנחנו בתור בני אדם מקיימים את חלקו השני של הפסוק, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, שהוא לבני עלמא, ואנחנו בני חורים אזרחים בישראל יושבים בסוכות שהוא סוכה העליונה ובו אורחים העליונים.

י] ועיין רמ"ק שהעמיק בטעם הזמנה זו והצורך אליו ולא מצינו הזמנה כזו בשאר המועדים להזמין בפסח את ספירת החסד ובשבועות את ספירת התפארת וכו'. וביאר לפי שהם כולם נכללים כאן באהבת כלולות שלא כסדר שהרי סוכות עיקרו יצחק וכאן באים עמו אברהם ושאר הצדיקים ולפיכך צריך כונה והתאמצות יתירה בהזמנה מפורשת. ודברים אלה נכונים ואמתיים אבל עיקר הדיוק אינו מובן לי שאדרבה מצינו שרב המנונא היה מזמין בפיו את הספירות העליונות גם בשבתות ומועדים אחרים ולמדנו בזוהר תרומה וכן אנחנו נוהגים

להזמין את השכינה בליל שבת וכו'. ולמדנו הטעם שכל דברי הקדושה צריכים הזמנה בפה לשרות בהם לקיים ממש האבות הם המרכבה.

מקור התחלקות האושפיזין לימים

[יא] ודע דהתחלקות האושפיזין לפי הימים ימי החג אינו מבואר בזוהר כלל, ואדרבה משמע שהכל סדר אחד שעיקרו בחסד אברהם ואהרן תמיד. אבל שורש זה הוא דיוק הרמ"ק באור יקר שדייק במה שאמר הזוהר שצריך לשמוח בכל יום ויום מהם, ופירש ימי החג וימים שהם הספירות. ולפיכך אמר שכל יום יש בו עיקר בספירה מסוימת והיינו אורח מסוים ובו נכללים השאר. ובשמו הוא מובא גם בספר ראשית חכמה ומשם התפשט המנהג וסדר הזמנת האושפיזין. ובוודאי דברים אלה נכונים הם למי שיודע את דרכי הסוד שוודאי שבעת ימי החג מכוונים הם לשבעת הימים העליונים ויש בהם חלוקה זו.

חיוב הזמנת אורחים ממש שהם מרכבה לאושפיזין העליונים

[יב] הזוהר ממשיך באזהרה נמרצת שחייב אדם לתת חלק לאורח עני מסעודתו. ויש בדרשה זו פרטים רבים שלא נבאר כעת אבל כלל הענין. שהעני הוא בעצמו השכינה שהיא עניה סוערה. ולפי שכל הענין הזה להיות האדם הנכנס לסוכתו ממש מרכבה לסדר האצילות, הרי לא יוכל האדם לפטור את עצמו עד שיקיים ממש כסדר הזה בגופו. וכך דרשו חז"ל אם אתה משמח את שלי וגו', כי חלק השכינה חלק האורחים העליונים הוא ממש החלק שהאדם נותן לאורחים התחתונים הצריכים לכך בעולם הזה. ואם האדם יכון וישמח בכל הכוונות העליונות ולא יהיה מרכבה אליהם במעשיו הלא לצחוק ייחשב. ולפי שעיקר העננים מצד החסד לכן הוכפל החיוב להחזיק במידת אברהם להכניס אורחים אל סוכתו וישימם בראש שמחתו שכך ראוי לשכינה לקבל חלק בראש ועל ידי זה ישרו בו המדרגות העליונות ויברכו אותו איש איש כברכתו המבואר בזוהר.

